

РЕЦЕНЗИЯ

ОТНОСНО КОНКУРС ЗА ДОЦЕНТ ПО ФИЛОСОФИЯ В ИНСТИТУТА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБЩЕСТВАТА И ЗНАНИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ОТ
ПРОФЕСОР ДФН ПЕТЪР-ЕМИЛ МИТЕВ

Конкурсът за „доцент”, обявен в Държавен вестник, бр. 94/2016 г. по „2.3. Философия”, е за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и прогнози” в Института за изследване на общества и знанието на БАН. Участници в конкурса са д-р Димитър Цветанов Ганов и д-р Калоян Емилов Методиев.

Кратки биографични данни за кандидатите

Димитър Ганов е роден на 27 август 1973 г. Завършва (1997) специалност „Философия” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”. През 2010 г. защитава докторска дисертация на тема „Наративът на левия радикализъм” в Института за философски изследвания на БАН. От 2011 г. работи в Института за изследване на общества и знанието на БАН като главен асистент. През 2015/16 г. е хоноруван асистент по философия в УНСС. Водещ броя на сп. „Философски алтернативи” (бр. 4/2014 г.; бр. 1/2015; бр. 5/2016).

Калоян Методиев е роден на 24 април 1976 г. Завършва (2001) Софийския университет „Св. Климент Охридски” като магистър по политология. През 2008 г. става и магистър по психология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. През 2011 г. защитава докторска дисертация на тема „Генерационна динамика и биологично-възрастни фактори в българската политика (1989-2007)”. Обучения и специализации в Унгария, Великобритания, Германия, Сърбия и България. От 2010 г. е хоноруван преподавател в СУ „Св. Климент Охридски”, а от 2012 г. – редовен асистент в ЮЗУ „Неофит Рилски” в Благоевград. През 2014/2016 г. е хоноруван преподавател в Международно висше бизнес училище. Превежда от руски, английски и сръбски език. Издател на

„Общество.нет”. Ръководител на секция „Европейски съюз” в сп. „Геополитика”. Член на Международния консултативен съвет на списание *Przegląd Geopolityczny*, Полша. Член на Издателския съвет на списание *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding* – Хамбург, Германия.

Представени материали за конкурса

Димитър Ганов участва в конкурса с монографията „Как си храним капитализма” (електронно издание, 2016 г., страниците не са номерирани), 7 научни статии в реферирани издания, 16 научни статии в нереферирани издания. Всички те са публикувани след защитата на дисертацията (една статия в същата година). Публикувал е и дисертацията си (не е приложена).

Калоян Методиев участва с монографията „Западните Балкани и България (политика, дипломация, сигурност)”, 2016 г., 197 с. Публикувал е и монография по темата на дисертацията си (не е приложена въпреки допълнителната разработка). Прилага 8 научни статии на български език и 7 в чужди издания, публикувани след защитата на дисертацията, както и 6 научни статии в български и 1 в чужди издания преди защитата.

Имам опасения, че монографията на д-р Ганов е прецедент за снижаване на формалните изисквания за хабилитация с начина, по който е публикувана. В същото време д-р Ганов има достатъчно научни статии, за да бъде пълноправен участник в конкурса.

В тематично отношение в центъра на вниманието на Димитър Ганов са глобалният капитализъм, миграционната криза, марксистката теория и лявата политика.

Калоян Методиев се интересува от възрастовите аспекти на политическия процес, геополитическите проблеми на европейската интеграция и политическия пъзел в Югоизточна Европа.

Между представените материали за съдържателен анализ не вземам предвид предговора на Методиев в сборника „Младите и политиката”, защото има по-скоро биографична стойност.

Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидатите

Кандидатите са се изявили в трите направления, но по различен начин.

Дейността на Димитър Ганов е съсредоточена в научноизследователската сфера, но има и преподавателска изява, а също участва в редколегията на научно списание, включително като водещ брой.

Дейността на Калоян Методиев е балансирана в трите направления: научноизследователско (значителна по обем научна продукция), педагогически стаж (повече от седем години), научно-приложна дейност (участия в множество проекти; повече от десет години поддържа сайт с определено обществено влияние).

Научни постижения

Най-значителната работа на Димитър Ганов е неговата монография „Как си храним капитализма”. Макар че заглавието е твърде публицистично за академичен труд, а свойското „си” препраща към издания с агитационно-пропагандистки характер, в основата си това е един сериозен труд. Авторът актуализира наследството на Роза Люксембург, по-специално нейното фундаментално изследване „Натрупването на капитала”. Ганов провокира мащабен опит да се приложи теорията на принадлежната стойност към глобалната проблемна ситуация, да се преценят кризата и перспективите на световния капитализъм. Самото равнище е достигнато чрез базово проучване и критичен анализ на „Капиталът” на Маркс (том I-III). Влиза успешно в полемика с авторитетни теоретици като Пикети, Баверк, Десаи, Сетън, Стивън. Заедно с това следва да се отбележи, че прави „мечешка услуга” на Маркс с тълкуването на принадлежната стойност като „философски процес” (авторска справка за приносите). Тъкмо представянето на Маркс като „немски философ”, а не икономист, е линия на negliжирането му. Понятията на Маркс наистина не са ограничено икономическоцентрични, както пише Ганов, но те не са и собствено философски, а резултат на уникален научен синтез, в който мястото на социологията е незаобиколимо.

Успешна е полемиката на автора с алтернативни интерпретации на съвременния капитализъм от известни леви автори (Антонио Негри, Майкъл Харт).

Силна страна на авторските изследвания са опитите да се вдигне завесата и да се разкрие методологическото задкулисие, реалния образ на труда в развиващите се страни, който съществено се различава от официалните и полуофициалните информации. Изкусно опровергава различни идеологии, като специално следва да се отбележи идеологизираният образ на мигранта.

Може би най-ярки страници в работите на Ганов са посветени на мигрантската криза, която той демистифицира, като разкрива дълбоката ѝ връзка със системните проблеми на капитализма.

Ганов прави опит да изгради една цялостна визия – с икономически, политически и идеологически аспекти – на глобалната проблемна ситуация на капиталистическия свят-система.

Калоян Методиев показва новаторски потенциал още с навлизането си в науката и разработката на теми като възрастово обновяване на политическия елит и участието на различни поколения в политическия процес. Тази изследователска линия е продължена и след защитата на дисертацията, като специално следва да се отбележи интердисциплинарният подход: исторически, социологически и демографски проучвания, психологически заключения и философски обобщения. Авторът разглежда ролята на възрастта по време на прехода в два аспекта – като потенциал (дейностен, управленски аспект) и като имидж (фактор в символната война). Калоян Методиев е пионер в изследването на ейджизма като специфична възрастова дискриминация както по отношение на младите, така и като дискриминация на възрастните. От тази гледна точка преходът изпъква в нова светлина. Патернализмът на държавния социализъм поражда постоянен крен към ейджизъм от първия тип, а след началото на прехода се появява с нарастващо психологическо въздействие ейджизъм от втория тип.

Геополитическите работи на Методиев съчетават класическия политологичен анализ с поколенския и маркетинговия анализ. Успехът на автора до голяма степен се дължи на това, че се абстрахира от идеологическите аспекти и не търси отговор на въпроси като дали Ердоган или Вучич са леви или десни. Прокарва пътища в нови територии като отношенията на България с възстановената хърватска държава, придобилото суверенитет Косово, сложните българо-македонски връзки, новите перспективи на Сърбия и проблемите на българското малцинство. Обществено значение има неговият извод, че България като цяло бележи сериозен регрес в Западните Балкани и е необходим цялостен рестарт на българската политика в Югоизточна Европа. Важно е да се отбележи, че научното изследване аргументира не трупането на геополитически капитал чрез експлоатация на балканските противоречия, а намирането на позитивна перспектива: „време е да се градят, а не да се горят мостове”.

Калоян Методиев документира българския преход с аналитично проследяване на геополитическата преориентация на България като избор между курс към неутралност или към НАТО. Този аспект днес изобщо е забравен и потъва в политкоректните славословия на евроатлантизма.

Научни приноси съдържат и анализите на европейската интеграция. Ще изтъкна заключението за нова фаза в европейския процес, белязана с неочакваното възобновяване на противоречията между Западна и Източна (Вишеградска) Европа; „заплахите“, които идват от Югоизточна Европа; геополитическите игри около „Южен поток“.

Отражение на научните публикации

Работите на Димитър Ганов са цитирани три пъти в България. Няма публични рецензии.

Монографията на Калоян Методиев „Западните Балкани и България“ е рецензирана в сп. „Геополитика“; има три медийни рецензии в България, една в Македония и една в Косово. Монографията му „Поколения и възраст в политиката“ е рецензирана в сп. „Исторически преглед“ и е цитирана общо шест пъти (два пъти в Сърбия). Статиите на Методиев са цитирани шест пъти (пет на български и една на френски език).

Критични бележки

За работите на д-р Димитър Ганов. Противоречието, което установява Роза Люксембург (от една страна, капитализмът е стопанска форма, която изтласква всички останали, а от друга страна, не може да съществува без тях, без средата и хранителната почва на докапиталистическите форми), д-р Ганов осъвременява чрез тезата, че съвременният капитализъм „насажда“ докапиталистически форми на експлоатация в развиващите се страни. Стига дори до хипотезата, че трансатлантическото споразумение (ТПТИ) „трябва максимално да върне назад развитието на Европа към докапиталистически форми на производство и социални отношения“. Тезата по отношение на Третия свят е недоказана, а по отношение на Европа е абсурдна. Понятията (докапиталистически, капиталистически, посткапиталистически) не са ясно дефинирани. Икономиката, дори на най-големите страни от Третия свят (Индия, Бразилия, Мексико имат БВП над един трилион долара, а Индонезия – почти един трилион), в изложението е разгледана само чрез т.нар. sweatshops. Внушението, че тези

sweatshops са докапиталистически, идва от ниското заплащане и нечовешките условия на труд. Нито веднъж авторът не се е потрудил да направи сравнение с картината, която е документирана от Фридрих Енгелс („Положението на работническата класа в Англия”). „Подивяването” на неолибералния капитализъм е формулирано неадекватно. Напълно са игнорирани фактите за изнасяне на промишлеността от високоразвитите страни в Третия свят.

Отговорът, който дава Ганов на въпроса защо Роза Люксембург не е цитирана в СССР (щели да си помислят читателите, че СССР е експлоатиран), не говори за компетентност. Идеите на Роза Люксембург са вградени в направлението, което получава известност като „западен марксизъм”. „Роза Люксембург като марксист” е ключово есе в книгата на Георг Лукач „История и класово съзнание”. Името на „Червената Роза” става нарицателно.

“**Luxemburgisme.** Le terme désigne les théories de Rosa Luxemburg présentées comme constituant un système. On l’oppose la plupart du temps à l’Leninisme ou à l’Bolchevisme. Le mot apparaît pour la première fois vers 1925” (Georges Labica, Gérard Bensussan. 1982. *Dictionnaire critique du marxisme.* Paris: Presses Universitaires de France).

Най-дълбокото след Маркс икономическо изследване, последователна революционна позиция, съчетана с безкомпромисна демократичност, незабравима лична харизма и трагична участ – всичко това прави от Роза Люксембург опасен конкурент на сталинизма, кодиран като „марксизъм-ленинизъм”. Всеки опит за силово елиминиране може да се върне като бумеранг. Остава мълчанието... Дори тогава, когато критиката на неоколониализма удобно може да се допълни с аргументи от „Натрупването на капитала”.

С лекота и насмешка д-р Ганов „пука” либерални идеологически балони. В същото време обаче „надува” леворадикален идеологически балон. Според неговото убеждение „и при якобинците, и в сталинския си вариант, и при маоизма, и т.н. липсва радикална социална промяна, която да взриви континуитета на историята” („Леворадикалната теория и фаталния континуитет”). Лесно е да се обвинят и Робеспьер и Ленин, и Сталин и Мао в липса на радикализъм, ако се размахва картонен меч. Бедата (или може би щастието) е, че с него не може да се разреже „континуитета на историята”, който между другото е фундаментална част от Марксовата теория за прогреса, без, разбира се, да я изчерпва. Радикализъм без брегове – тази нагласа има и конкретни политически измерения. Според автора „модификация” на сталиновата

теория за социализъм в една страна е концепцията за мирно съвместно съществуване при Брежнев. Ганов пише: „По това време политическата ситуация е далеч по-благоприятна за преследване на целите на световната революция, но очевидно те не са цели на „социалистическия лагер”. Вместо това социализмът се стреми да „догони и изпревари” капитализма...” (пак там). Оръжията за КНОА, подкрепата на революциите в Куба, в Египет, в Етиопия, в Ангола и Мозамбик, в Афганистан – всичко това вероятно е „умерен прогрес в рамките на закона”. Остава един детайл. „Мирното съвместно съществуване” е алтернатива на Третата световна война. Да, имаше дискусия в края на 50-те години. Някои дори изчисляваха колкостотин милиона души ще загинат...

Критицизмът на Ганов е безпощаден. Под неговия критичен нож падат и либералният капитализъм и държавният социализъм, и десницата и левицата, и Запада и Русия... Оценките му нерядко изненадват със своята крайност. Например за свободното време при капитализма („Историчност на труда”), за гражданското общество на Запад („Финансираните от САЩ медии и НПО в България като инструмент на „меката сила”), ролята на генерал Дьо Гол („Потенции на съвременния български нацизъм”) и др.

В работите на Калоян Методиев липсва онова, което можем да намерим в излишък при Димитър Ганов: системната макрорамка. Разбира се, не е задължително един автор да разглежда всички равнища на социалните и политическите отношения. Смятам обаче, че анализът на ситуацията в Югоизточна Европа би спечелил значително, ако се вземе предвид геополитическата рамка: еднополюсният свят след Студената война и преходът към многополюсен свят през ХХI в.

Косовската криза през 90-те години е разгледана ограничено. Тя има значително по-широк исторически контекст (изселване на сърбите от Косово по време на Втората световна война и възпрепятстване на тяхното връщане от югославското ръководство след войната), както и специфична геополитическа обстановка (акцията на НАТО срещу Югославия беше и срещу Русия; след Студената война започна геополитическо настъпление „Forward to the East”).

В този контекст би трябвало да се види и проблемът за българския геополитически избор: българският неутралитет не можеше да се осъществи, без да бъде гарантиран чрез договаряне в края на Студената война.

Анализът на поколенските взаимоотношения ще спечели, ако се обърне по-голямо внимание върху контекста на неолибералната икономическа парадигма.

Стълбовете, които фигурират във визията на Методиев (младежи-семејство-възрастни), би трябвало да се разгледат и в историческия контекст на *liquid society* (Зигмунт Бауман).

Лични впечатления

Нямам лични впечатления от кандидата Димитър Ганов. Трудовете му очертават и определени лични качества на високо чувствителен човек, готов да реагира на всяка несправедливост – където и да е по света, дори да е в Бангладеш или в Бразилия, с нетърпимост към идеологическата лъжа и със стремеж към радикални решения.

Познавам Калоян Методиев от студентските му години. Отличаваше го гражданска ангажираност. Взе участие в младежкото СДС и оглави организацията в страната. Последователно се застъпваше за изграждането не на партийна, а на национална младежка политика, и във връзка с това осъществяваше делови и колегиални контакти с другите младежки организации – младите социалисти, младежкото ДПС. Чужд е на идеологически предразсъдъци, да не говорим за идеологически фанатизъм. Отказа да участва в политически интриги и се отдръпна от политическия живот, като се ориентира към научната сфера и гражданската дейност чрез сайта „Общество.нет”. Лесно може да се установи линията на сайта: стремеж да се внесе рационалност в обществения и политическия живот.

Заклучение

За външен наблюдател конкурсът изглежда като интересно, за да не кажа забавно зрелище:

- Ултралиберален левичар срещу „рупор на консерватизма”.
- Автор, склонен към субективистки оценки, наситени с емоционален подтекст, срещу автор с обективистки стил.
- Критичност, която предизвиква здравословно безпокойство, срещу политическа рационалност, която внася стабилизиращо равновесие.
- Изследовател, достигащ до хипертрофии в оценка на Системи, срещу изследовател, който спира пред по-високото макросистемно равнище.
- Микс от „находки” и „изцепки” срещу балансирано изложение без особени стилови ефекти.

- Свят на идеологеми и симулакруми срещу свят на реална политика.
- Шокови мегахипотези срещу прецизирани фактологични описания.

Разбира се, контрастът не бива да се преувеличава. Налице са и допирни точки, дори еднаква насоченост в редица случаи. Единият е ярко изразен противник на расизма – образецът на дискриминационна идеология. Другият е пионер в демаскирането на ейджизма – най-новата, но не второстепенна дискриминационна идеология.

И двамата са във от конкретното политическо противостояние. За Ганов левицата е твърде одесняла и той я награждава с кавички. За Методиев позицията на обективен наблюдател означава, че идеологическото измерение е прочетена страница: има инструментален характер, от който можеш да се абстрахираш в интерес на свободата на интерпретацията.

Тази деполитизираност на двамата кандидати улеснява научното жури и научния съвет.

Идеалното решение би било да се препоръчат и двамата. И двамата са във възрастта, която гърците отбелязват като „акме“. „Време им е“ да се хабилитират и от гледна точка на натрупания актив, и на възрастовото развитие.

Мястото е едно. По всички академични стандартни критерии предимство има д-р Калоян Методиев. Бих препоръчал на д-р Димитър Ганов да публикува в допълнен и прецизиран вид своята монография като рецензирано печатно издание и да кандидатства отново за академичното звание „доцент“.

В заключение: убеден съм, че конкурсът може да завърши с положително решение. Препоръчвам да бъде присъдено на д-р Калоян Методиев научното звание „доцент“ по професионално направление „2.3. Философия“ за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и прогнози“ в Института за изследване на общества и знанието на БАН.

8 април 2017

Рецензент:

Проф. дфн Петър-Емил Митев

